

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 13 maja 2015 r. *

Odesłanie prejudycjalne — Prawo autorskie — Dyrektywa 2001/29/WE — Artykuł 4 ust. 1 — Prawo do rozpowszechniania — Pojęcie publicznego rozpowszechniania — Oferta sprzedaży i reklama przedstawiona przez podmiot handlowy na jego stronie internetowej, w drodze nieadresowanych przesyłek reklamowych oraz w prasie państwa członkowskiego — Reprodukacja mebli chronionych prawem autorskim proponowanych do sprzedaży bez zezwolenia podmiotu wyłącznego prawa do rozpowszechniania — Oferta lub reklama nieprowadząca do nabycia oryginału lub kopii dzieła chronionego

W sprawie C-516/13

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Bundesgerichtshof (Niemcy) postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2013 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 27 września 2013 r., w postępowaniu:

Dimensione Direct Sales Srl,

Michele Labianca

przeciwko

Knoll International SpA,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, K. Jürimäe (sprawozdawca), J. Malenovský, M. Safjan i A. Prechal, sędziowie,

rzecznik generalny: P. Cruz Villalón,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 11 września 2014 r., rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu Dimensione Direct Sales Srl przez H.C. Salgera, Rechtsanwalt,
- w imieniu M. Labianca przez S. Dittla, Rechtsanwalt,
- w imieniu Knoll International SpA przez M. Goldmanna, Rechtsanwalt,

* Język postępowania: niemiecki.

- w imieniu rządu hiszpańskiego przez L. Banciella Rodríguez-Miñóna, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez F.W. Bulsta oraz J. Samnaddę, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 4 grudnia 2014 r.,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167, s. 10).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu między Dimensione Direct Sales Srl, spółką prawa włoskiego (zwaną dalej „spółką Dimensione”), i M. Labiancą a Knoll International SpA, spółką prawa włoskiego (zwaną dalej „spółką Knoll”), w kwestii utrzymywanego naruszenia wyłącznego prawa do rozpowszechniania spółki Knoll, wynikającego z rozpowszechniania przez spółkę Dimensione ofert sprzedaży reprodukcji mebli objętych ochroną z tytułu praw autorskich w Niemczech w drodze ukierunkowanej kampanii reklamowej skierowanej do tego państwa członkowskiego.

Ramy prawne

Prawo międzynarodowe

- 3 Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO) przyjęła w Genewie w dniu 20 grudnia 1996 r. traktat WIPO o prawie autorskim (zwany dalej „TPA”). Traktat ten został ratyfikowany w imieniu Wspólnoty Europejskiej na mocy decyzji Rady 2000/278/WE z dnia 16 marca 2000 r. (Dz.U. L 89, s. 6).
- 4 Artykuł 6 TPA, zatytułowany „Prawo do rozpowszechniania”, w ust. 1 stanowi:

„Twórcom utworów literackich i artystycznych przysługuje wyłączne prawo zezwalania na publiczne udostępnianie oryginału i zwielokrotnionych egzemplarzy utworów drogą sprzedaży lub innej formy przeniesienia [prawa] własności”.

Prawo Unii

- 5 Motywy 9–11 i 28 dyrektywy 2001/29 mają następujące brzmienie:

„(9) Wszelka harmonizacja praw autorskich i pokrewnych opiera się na wysokim poziomie ochrony, odkąd prawa te mają zasadnicze znaczenie dla twórczości intelektualnej [...].

(10) Autorzy i artyści wykonawcy, aby móc kontynuować swoją twórczą i artystyczną pracę, muszą otrzymywać stosowne wynagrodzenie za korzystanie z ich utworów [...].

(11) Skuteczny i ścisły system ochrony praw autorskich i pokrewnych jest jednym z głównych sposobów zapewniających powstawanie twórczości kulturalnej w Europie i uzyskanie niezbędnych środków oraz zachowanie niezależności i godności dla twórców i artystów wykonawców.

[...]

(28) Ochrona prawa autorskiego na mocy niniejszej dyrektywy obejmuje wyłączone prawo do kontrolowania dystrybucji utworu w postaci materialnego nośnika. Pierwsza sprzedaż na obszarze [Unii Europejskiej] oryginału utworu lub jego kopii przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem wyczerpuje całkowicie prawo do kontrolowania odprzedaży tego przedmiotu na obszarze [Unii] [...]”.

6 Artykuł 4 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Prawo do rozpowszechniania”, stanowi:

„1. Państwa członkowskie powinny przewidzieć dla autorów wyłączone prawo do zezwalania lub zabrania jakiegokolwiek formy publicznego rozpowszechniania oryginału swoich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób.

2. Prawo do rozpowszechniania na obszarze [Unii] oryginału lub kopii danego utworu wyczerpuje się tylko w przypadku pierwszej sprzedaży danego przedmiotu lub innego przeniesienia [prawa] własności na obszarze [Unii] przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem”.

Prawo niemieckie

7 Zgodnie z § 15 ust. 1 pkt 2 Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte – Urheberrechtsgesetz (ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych) z dnia 9 września 1965 r. (BGBl. 1965 I, s. 1273) twórcy przysługuje wyłączone prawo korzystania ze swego utworu w postaci materialnej. Prawo to obejmuje w szczególności prawo do rozpowszechniania.

8 Artykuł 17 ust. 1 tej ustawy w zmienionym brzmieniu stanowi:

„Prawo do rozpowszechniania polega na prawie do publicznego oferowania i wprowadzania do obrotu oryginału lub kopii utworu.

[...]”.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

9 Spółka Knoll należy do koncernu Knoll, którego spółka dominująca Knoll Inc. ma siedzibę w Pensylwanii (Stany Zjednoczone). Koncern produkuje i sprzedaje na całym świecie meble wysokiej jakości. Spółka Knoll sprzedaje między innymi zaprojektowane przez Marcela Breuera fotel „Wassily” i stół „Laccio” oraz będące dziełem Ludwiga Miesa van der Rohego fotel, taboret, sofę i stół „Barcelona”, krzesła „Brno” i „Prag”, a także fotel „Freischwinger” (zwane dalej „utworami chronionymi”). Spółka Knoll jest uprawniona do dochodzenia roszczeń wynikających z wyłącznych praw autorskich do korzystania z utworów chronionych w Niemczech, które posiada spółka dominująca.

10 Spółka Dimensione jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością prawa włoskiego, której członkiem zarządu jest M. Labianca. Prowadzi ona działalność w Europie w zakresie sprzedaży mebli designerskich w drodze sprzedaży bezpośredniej i oferuje na sprzedaż meble na swojej stronie internetowej.

- 11 W latach 2005 i 2006 spółka Dimensione podejmowała w różnych dziennikach i magazynach niemieckich oraz w ulotce reklamowej działania reklamujące sprzedaż poprzez jej stronę internetową dostępną w języku niemieckim mebli analogicznych do utworów chronionych, wskazując:

„Kupujcie Państwa meble we Włoszech i dokonujcie zapłaty dopiero w chwili odbioru lub dostawy przez upoważniony do otrzymania zapłaty podmiot transportujący (usługa na życzenie)”.

- 12 Spółka Knoll, uznawszy, że meble oferowane do sprzedaży przez spółkę Dimensione są imitacjami lub reprodukcjami utworów objętych ochroną, wystąpiła do Landgericht Hamburg (sąd krajowy w Hamburgu) z powództwem przeciwko spółce Dimensione i M. Labianca, w ramach którego zażądała zakazania im oferowania do sprzedaży w Niemczech tych mebli. Na poparcie swojej skargi spółka Knoll podniosła, że meble te są objęte ochroną z tytułu praw autorskich jako dzieła sztuki użytkowej. Zdaniem powodowej spółki poprzez reklamowanie kopii utworów objętych ochroną w Niemczech spółka Dimensione naruszyła prawo, które wynika dla niej oraz dla jej spółki dominującej z art. 17 ust. 1 Urheberrechtsgesetz z dnia 9 września 1965 r. z późniejszymi zmianami.
- 13 Landgericht Hamburg uwzględnił powództwo spółki Knoll. Hanseatisches Oberlandesgericht (hanzeatycki wyższy sąd), orzekając na podstawie apelacji spółki Dimensione i M. Labianki, utrzymał w mocy orzeczenie wydane w pierwszej instancji. Skarżący w postępowaniu głównym wnieśli skargę rewizyjną („Revision”) do Bundesgerichtshof (federalny trybunał).
- 14 Bundesgerichtshof twierdzi, że powodzenie tej skargi zależy od wykładni art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29, a w szczególności od kwestii, czy przewidziane w tym przepisie prawo do rozpowszechniania obejmuje prawo do publicznego oferowania do nabycia oryginału lub kopii utworu objętego ochroną. Gdyby na to pytanie należało udzielić odpowiedzi twierdzącej, powstałyby dwa inne pytania, czyli po pierwsze, czy prawo do publicznego oferowania do nabycia oryginału lub kopii utworu obejmuje również wyłączone prawo do reklamy tych przedmiotów, oraz po drugie, czy prawo do rozpowszechniania zostaje naruszone wówczas, gdy na podstawie oferty takiego oryginału lub kopii nie dochodzi do ich nabycia. Sąd odsyłający stoi na stanowisku, że na te pytania należy udzielić odpowiedzi twierdzącej.
- 15 W tych okolicznościach Bundesgerichtshof postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy prawo do rozpowszechniania zgodnie z art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 obejmuje prawo do publicznego oferowania do nabycia oryginału lub kopii utworu?
- W wypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie pierwsze:
- 2) Czy prawo do publicznego oferowania do nabycia oryginału lub kopii utworu obejmuje nie tylko ofertę sprzedaży, ale także działania reklamowe?
- 3) Czy prawo do rozpowszechniania zostaje naruszone również wówczas, gdy na podstawie oferty nie dochodzi do nabycia oryginału utworu ani jego kopii?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie dopuszczalności

- 16 Na wstępie należy stwierdzić, że spółka Dimensione i M. Labianca zasadniczo podnoszą, że pierwsze pytanie prejudycjalne ma charakter hipotetyczny, ponieważ poprzez użycie pojęcia oferty odnosi się ono do propozycji, która z istoty jest wiążąca, podczas gdy okoliczności faktyczne w niniejszej sprawie

dotyczą jedynie działań reklamowych, które na gruncie prawa niemieckiego nie są wiążące dla sprzedawcy, lecz stanowią jedynie skierowane do potencjalnych nabywców zaproszenie do złożenia sprzedawcy oferty zakupu.

- 17 W tym względzie wystarczy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy w ramach stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny, korzystają z domniemania znaczenia dla sprawy (zob. w szczególności wyrok X, C-651/11, EU:C:2013:346, pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo). Odrzucenie przez Trybunał wniosku sądu krajowego jest możliwe tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub z przedmiotem sporu głównego, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego albo prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na przedstawione mu pytania (wyrok Chartered Institute of Patent Attorneys, C-307/10, EU:C:2012:361, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 18 Tymczasem, w omawianym przypadku nie mamy do czynienia z taką sytuacją. Sprawa przed sądem odsyłającym dotyczy bowiem praktyki handlowej spółki Dimensione, polegającej zarówno na przedstawianiu ofert sprzedaży, jak i na działaniach reklamowych, które nie powodują nabycia chronionych utworów.
- 19 Należy zatem uznać pytanie pierwsze za dopuszczalne.

Co do istoty

- 20 Sąd odsyłający poprzez swoje pytania prejudycjalne, które należy zbadać łącznie, zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, że zezwala on podmiotowi wyłącznego prawa do rozpowszechniania utworu chronionego na sprzeciwienie się ofercie sprzedaży lub reklamie dotyczącej oryginału lub kopii tego utworu, nawet jeśli nie zostałoby wykazane, że na podstawie tej oferty lub reklamy dochodzi do nabycia przez nabywcę z Unii przedmiotu chronionego.
- 21 Zgodnie z tym przepisem przyznaje się twórcom wyłączne prawo do zezwalania na wszelką formę publicznego rozpowszechniania oryginału ich utworów lub ich kopii w drodze sprzedaży lub w inny sposób lub też jego zabrania.
- 22 Należy przypomnieć, że pojęcie rozpowszechniania w rozumieniu tego przepisu stanowi autonomiczne pojęcie w prawie Unii, którego wykładnia nie może zależeć od prawa mającego zastosowanie do transakcji, w ramach których doszło do rozpowszechnienia (zob. podobnie wyrok Donner, C-5/11, EU:C:2012:370, pkt 25).
- 23 Z orzecznictwa Trybunału wynika również, że z uwagi na to, że dyrektywa 2001/29 ma na celu wdrożenie w Unii obowiązków, które na niej ciąży, w szczególności na podstawie TPA, oraz że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem akty prawa Unii należy, o ile to możliwe, interpretować w świetle prawa międzynarodowego, w szczególności jeśli są to przepisy, które mają właśnie na celu wprowadzenie w życie umowy międzynarodowej zawartej przez Unię, pojęcie rozpowszechniania zawarte w art. 4 ust. 1 rzeczony dyrektywy powinno być interpretowane zgodnie z art. 6 ust. 1 TPA (wyrok Donner, C-5/11, EU:C:2012:370, pkt 23).
- 24 Pojęcie publicznego rozpowszechniania [...] w drodze sprzedaży znajdujące się w art. 4 ust. 1 rzeczony dyrektywy powinno być rozumiane [...] jako mające to samo znaczenie co wyrażenie „publiczne udostępnianie [...] drogą sprzedaży” zawarte w art. 6 ust. 1 TPA (zob. podobnie wyrok Donner, C-5/11, EU:C:2012:370, pkt 24).

- 25 Uwzględniając ten kontekst, Trybunał w sposób precyzyjny stwierdził, że publiczne rozpowszechnianie charakteryzuje się szeregiem transakcji, co najmniej poczynając od zawarcia umowy sprzedaży do jej wykonania w drodze dostawy na rzecz jednego z klientów. W związku z tym handlowiec jest odpowiedzialny za każdą dokonaną przez siebie lub na swój rachunek transakcję prowadzącą do „publicznego rozpowszechniania” w państwie członkowskim, gdzie rozpowszechniane towary są chronione prawem (wyroki: Donner, C-5/11, EU:C:2012:370, pkt 26, 27; a także Blomqvist, C-98/13, EU:C:2014:55, pkt 28).
- 26 Z tego orzecznictwa, a w szczególności z zastosowanego przez Trybunał wyrażenia „co najmniej” wynika, że nie jest wykluczone, iż transakcje lub działania poprzedzające zawarcie umowy sprzedaży mogą również wchodzić w zakres pojęcia rozpowszechniania i być wyłącznie zastrzeżone dla podmiotów prawa autorskiego.
- 27 Wprawdzie Trybunał już stwierdził, że istnienie publicznego rozpowszechniania należy uznać za dokonane w wypadku zawarcia umowy sprzedaży i wysyłki (wyrok Blomqvist, C-98/13, EU:C:2014:55, pkt 29), to mamy do czynienia z taką sytuacją również w wypadku oferty umowy sprzedaży, która wiąże swojego autora. Taka oferta stanowi ze swej natury bowiem działanie poprzedzające dokonanie sprzedaży.
- 28 Odnośnie do zaproszenia do złożenia oferty lub do niewiążącej reklamy dotyczącej przedmiotu chronionego – zaliczają się one również do łańcucha czynności podejmowanych w celu zrealizowania sprzedaży tego przedmiotu. Trybunał orzekł w pkt 30 wyroku Donner (C-5/11, EU:C:2012:370), że handlowiec, który kieruje swoją reklamę do odbiorców mających miejsce zamieszkania lub siedzibę w określonym państwie członkowskim i tworzy lub udostępnia im szczególny system dostawy oraz szczególny sposób zapłaty lub zezwala na takie działanie osobie trzeciej, umożliwiając w ten sposób tym odbiorcom dostawę na ich rzecz kopii utworów chronionych prawem autorskim w tym państwie członkowskim, dokonuje w państwie członkowskim, w którym dostawa miała miejsce, „publicznego rozpowszechniania” w rozumieniu art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29.
- 29 Trybunał orzekł również, że obecność towarów pochodzących z państwa trzeciego i stanowiących kopię produktu chronionego w Unii prawem autorskim może stanowić naruszenie tego prawa, jeżeli zostanie udowodnione, że są one przeznaczone do wprowadzenia do obrotu w Unii, przy czym dowód taki zostaje w szczególności przedstawiony, gdy okaże się, że wskazane towary zostały sprzedane klientowi w Unii lub były przedmiotem oferty sprzedaży bądź reklamy skierowanej do konsumentów w Unii (zob. podobnie wyrok Blomqvist, C-98/13, EU:C:2014:55, pkt 32).
- 30 Tę samą wykładnię stosuje się analogicznie w wypadku czynności handlowej, takiej jak oferta sprzedaży lub reklama skierowana przez handlowca z jednego państwa członkowskiego za pośrednictwem jego strony internetowej do konsumentów znajdujących się na terytorium innego państwa członkowskiego, w którym dane przedmioty są chronione prawem autorskim.
- 31 Naruszenie wyłącznego prawa do rozpowszechniania, o którym mowa w art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29, może bowiem mieć miejsce w wypadku, gdy handlowiec niebędący uprawnionym z tytułu prawa autorskiego wystawia na sprzedaż utwory chronione lub ich kopie i kieruje za pośrednictwem swojej strony internetowej, w drodze nieadresowanych przesyłek reklamowych lub w prasie, reklamę do konsumentów znajdujących się na terytorium państwa członkowskiego, w którym te dzieła są chronione, w celu zachęcenia do nabycia tych towarów.
- 32 Z tego wniosku wynika, że dla stwierdzenia naruszenia prawa do publicznego rozpowszechniania jest bez znaczenia, że po tej reklamie nie miało miejsca przeniesienie na nabywcę prawa własności utworu chronionego lub jego kopii.

- 33 Wprawdzie Trybunał orzekł w wyroku Peek & Cloppenburg (C-456/06, EU:C:2008:232, pkt 33, 36, 41), który dotyczył umożliwienia publiczności korzystania z reprodukcji utworu chronionego prawem autorskim, że pojęcie publicznego rozpowszechniania oryginału utworu albo jego kopii w rozumieniu art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 oznacza przeniesienie własności tego przedmiotu, to jednak naruszenie prawa do publicznego rozpowszechniania może zostać stwierdzone od chwili pojawienia się oferty za pośrednictwem skierowanej do konsumentów znajdujących się na terytorium państwa członkowskiego, w którym ten utwór jest chroniony, ukierunkowanej reklamy nabycia własności jego oryginału lub kopii.
- 34 Ta wykładnia jest zgodna z celami rzeczony dyrektywy, tak jak wynikają one z motywów 9–11, zgodnie z którymi harmonizacja prawa autorskiego powinna opierać się na wysokim poziomie ochrony, twórcy powinni otrzymywać stosowne wynagrodzenie za korzystanie z ich utworów, a system ochrony praw autorskich powinien być skuteczny i rygorystyczny (zob. wyrok Peek & Cloppenburg, C-456/06, EU:C:2008:232, pkt 37).
- 35 W świetle powyższych rozważań na zadane pytania trzeba udzielić odpowiedzi, że art. 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29 należy interpretować w ten sposób, iż zezwala on podmiotowi wyłącznego prawa do rozpowszechniania utworu chronionego na sprzeciwienie się ofercie sprzedaży lub reklamie ukierunkowanej dotyczącej oryginału lub kopii tego utworu, nawet jeśli nie zostałoby wykazane, że na podstawie tej reklamy doszło do nabycia przez nabywcę z Unii przedmiotu chronionego, przy założeniu, że ta reklama zachęca do jego nabycia konsumentów z państwa członkowskiego, w którym ten utwór jest chroniony przez prawo autorskie.

W przedmiocie kosztów

- 36 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 4 ust. 1 dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym należy interpretować w ten sposób, że zezwala on podmiotowi wyłącznego prawa do rozpowszechniania utworu chronionego na sprzeciwienie się ofercie sprzedaży lub reklamie ukierunkowanej dotyczącej oryginału lub kopii tego utworu, nawet jeśli nie zostałoby wykazane, że na podstawie tej reklamy doszło do nabycia przez nabywcę z Unii przedmiotu chronionego, przy założeniu, że ta reklama zachęca do jego nabycia konsumentów z państwa członkowskiego, w którym ten utwór jest chroniony przez prawo autorskie.

Podpisy